

Janne Haaland Matlary
 Professor i statsvitenskap,
 Universitetet i Oslo og Forsvarets stabsskole

Profesjonsidentitetens betydning

Profesjonsidentitet er viktig fordi den setter grenser for hvordan andre – stat, interessegrupper, andre yrkesgrupper – kan intervensere. Den medisinske kan aldri tillate at mennesket blir et middel og ikke et mål – menneskeverdet kommer alltid foran budsjettbalansen. Den medisinske profesjon, som den militære, består av karakter og kompetanse.

Alle profesjoner endrer seg, men de har like fullt en kjerne som er konstant. For medisineren er det den hippokratiske legeed som man før avla. Man lover å tjene mennesket gjennom å kurere sykdom og lindre smerte. Men det kompromissløse forsvaret for mennesket utfordres av politikkenes krav og budsjettens primat. Der krav man ikke vil eller kan møte, truer med å overstyre medisinske kriterier om behandling, er det særdeles viktig å styrke sin profesjonsidentitet.

Profesjoner har en kjerne som definerer hvem man er, hva slags yrkesutøver man er. En «scholar», som ikke kan oversettes til noe annet bedre norsk ord enn «vitenskapsmann», er en som ikke inngår kompromisser med forskningens krav til objektivitet, grundighet og ærlighet. I mitt arbeid med sikkerhetspolitikk er det mye fokus på den militære profesjons endring i dag når man er profesjonell på en helt annen måte enn før gjennom deltakelse i risikabel høyintensitetskrig. Man må spørre: hva er rasjonale med min profesjon når jeg ikke lenger forsvaret Norge og nordmenn?

Svaret ligger i tradisjonen og historien: de militære dyder er antikke. Den militære profesjon er kjennetegnet av dydene mot og måtehold, som i tillegg til klokskap og rett-

ferdighet er de tradisjonelle kardinaldydene. Vi er på vei tilbake til profesjonens kjerne, som er den tidløse. Mot og måtehold er noen dyder som er spesielt viktig for en soldat. For andre profesjoner er det andre dyder som er viktigst; for medisineren er det å tjene mennesket kompromissløst.

En profesjon har oftest et element av kall i seg. Man tjener noe mer enn seg selv og sine interesser. Man drives av en annen motivasjon. Det er det faglige, men det er også en etisk kjerne der. Som general Norman Schwarzkopf sier: «Ledelse består av karakter og kompetanse. Mangler man kompetanse, kan det rettes på, men mangler man karakter, nytter ingenting.»

Legen, som soldaten, må handle riktig i kritiske øyeblikk, ellers er konsekvensene ofte dødelige. Å utvikle en klar forståelse av ens profesjonsidentitet er derfor ikke bare viktig for legen og soldaten, men helt nødvendig for samfunnet. Her kommer vi til neste parallell: Også i medisinen er det en annen logikk som konkurrerer med tjenestetimperativet, nemlig den økonomiske nytteknning. I forsvarene i Europa fører for små bevilgninger til privatisering av alt som ikke er kjernefunksjoner. Det kan være bra så lenge det ikke går for langt. På sykehus er det stadig oftere budsjettbalansen som teller mest. Det er farlig dersom medisinske behov underlegges økonomiske kalkyler, selv om mye sikkert bør og kan effektiviseres. Legens evne til å se hele mennesket er vesentlig selv om han eller hun er spesialist. Tiden man trenger er også viktig, derfor er det den medisinske profesjon som må dominere. Fra et økonomisynspunkt er sykdom kort og godt en utgift. Denne logikken ligger sikkert bak eutanasidebatten, selv om den ikke er uttalt eller intendert.

Motsetningene mellom legekunstens profesjonsetikk og økonomens nyttekalkyle

vil skjerpes enormt i tiden som kommer. Vi lever lenger, får færre barn, krever mer og forventer den beste mulige behandling. I år 2025 vil Europa kun ha 6 % av verdens befolkning og mer enn 50 % av den vil være over 60 år, konkluderer en EU-studie. Dette vil skape ufattelig økonomisk press på det offentlige helsevesen. Fristelsene vil være mange: gå inn for eutanasi i en eller annen form (dette finnes i Nederland og Sveits allerede), privatisere stadig mer av det offentlige tilbudet og kostnadseffektivisere mye mer enn før. Leger vil møte krav om produktivitet på stadig hardere vis. Det blir mer og mer makt til økonomene og mindre og mindre profesjonsmakt til legene.

Dette er en uheldig utvikling. Hva kan gjøres? Det samme som i det militære: gjenoppdag den konstante kjerne i profesjonsidentiteten og sørg for at den ikke kompromiseres over. Strategiens mester, den prussiske generalen Carl von Clausewitz, sa at krigens «logikk» alltid endres, men soldatens «grammatikk» forblir den samme. Dette gjelder også legen: legekunsten er den samme, men teknologi og kunnskap endres alltid.

Profesjonsidentiteten setter klare grenser for andres overstyring, og må gjøre det selv om det betyr ubehag og motstand. For å ta et par ekstrene eksempler: General Ratko Mladic er offiser og dr. Radovan Karadzic er psykiater, men begge har forrådt sine profesjoner på det verst tenkelige vis. Dagens utfordringer er heldigvis lysår fra dette, men det er likevel svært viktig at medisinerne som andre profesjonsutøvere har en sterk bevissthet om hvem og hva de er.

I neste nummer:

- Klinefelters syndrom
- Tykktarmens funksjon
- Prostatakraft
- Avvikende pubertet hos gutter
- Graviditet og diabetes
- Opioider til kreftpasienter